

удосконалювання процесу сприймання художнього твору об'єктивно виявляються в глибині узагальнення, в умінні цілісно сприймати твір, бачити деталі й відтворювати за ними цілісний образ. Дотримання трьох найбільш загальних аспектів – єдності форми й змісту, емоційного і раціонального, об'єктивного й суб'єктивного – забезпечує цілісність сприймання старшокласниками літературних творів зарубіжної літератури під час їх комплексного вивчення. Єдність емоційного й раціонального, об'єктивного й суб'єктивного досліджується з позиції особистісного підходу, єдність форми і змісту розглядається у відповідності до літературознавчої теорії багатоступеневої будови художнього твору.

Можемо говорити про два ефективні підходи у вирішенні проблеми шляхів, методів, прийомів і типів аналізу художнього твору. Перший, традиційний – пов'язаний із кількісним аспектом; інший, комплексний – із якісним. У рамках традиційного підходу виділяють різні шляхи, методи, прийоми і типи аналізу художнього твору. Із термінологічної точки зору вони подані різноманітно. На ідеї комплексності заснований інший підхід. Його прихильники виходять із того, що не існує універсального шляху, методу чи прийому аналізу, а необхідно обирати такий шлях, метод, прийом чи тип розбору художнього твору, який спрямований на усунення їх недоліків із метою розвитку цілісного сприймання художнього твору учнями-читачами. Комплексний підхід – синтез доцільних, раціональних аспектів різних шляхів, методів, прийомів і типів аналізу, що призводить до цілісності сприймання художнього твору старшокласниками.

Одним із засобів розвитку цілісного сприймання старшокласників є застосування різних типів аналізу в процесі вивчення художнього твору. У сучасній методиці літератури особливого значення набуває текстуальний, оглядовий і ознайомлювальний типи аналізу. Текстуальний аналіз – найбільш розгорнутий і глибокий тип аналізу. Оглядовий тип аналізу літературного твору є “коротким”, “звуженим”, менш розгорнутим і глибоким у порівнянні з текстуальним розбором. Ознайомлювальний аналіз характеризується найменшим ступенем розгорнутості і глибини порівняно з іншими типами аналізу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн І. А. Українська та зарубіжна культура: Навчальний посібник / І.А. Зязюн – К.: Знання, 2000. – 622 с.
2. Мірошніченко Л.Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: Підручник / Мірошніченко Л.Ф. – К.: Вища школа, 2007. – 415 с.
3. Глазова О. Як аналізують урок / О. Глазова // Довідник методиста української та зарубіжної літератури / Упоряд. І. Кузьменчук. – К.: Шк світ, 2007. – С.24–30.
4. Николина Н.А. Филологический анализ текста: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Николина Н.А. – М.: Издательский центр “Академия”, 2003. – 256 с.
5. Браже Т. Г. Целостное изучение эпического произведения / Браже Т.Г. – М.: Просвещение, 1964. – 304 с.

УДК 37.013.42(09)

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З СІМ'ЯМИ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Кириченко О.В., аспірант

Харківський національний університет ім.В.Н.Каразіна

Основний зміст статті містить розгляд питання професійної підготовки соціальних педагогів до роботи з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах. Розглянуто технологічні компоненти роботи з сім'ями цієї категорії.

Ключові слова: складні життєві обставини, сім'я.

Кириченко Е.В. ПРАКТИЧЕСКАЯ ПОДГОТОВКА СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ К РАБОТЕ С СЕМЬЯМИ, КОТОРЫЕ ОКАЗАЛИСЬ В СЛОЖНЫХ ЖИЗНЕННЫХ ОБСТОЯТЕЛЬСТВАХ / Харьковский национальный университет им. В.Н.Каразина, Украина.

Основное содержание статьи содержит рассмотрение вопроса профессиональной подготовки социальных педагогов к работе с семьями, которые оказались в сложных жизненных обстоятельствах. Рассмотрены технологические компоненты работы с семьями этой категории.

Ключевые слова: сложные жизненные обстоятельства, семья.

Kirichenko E.V. THE PREPARATION OF SOCIAL PEDAGOGS FOR TREATING FAMILY HAPPENED TO A DIFFICULT LIFE SITUATION / Kharkov National University of Karazin, Ukraine.

This article deals with questions of preparation of social pedagogs for treating family happened to a difficult life situation. The article emphasizes on such innovates technologies, which helps raisin effectives in this problem. In the article considered the technological components of the works from famey this category.

Key words: difficult life situation, family.

Актуальність проблеми. У сучасних кризисних умовах саме сім'я опинилася в найбільш несприятливих умовах: безробіття, підвищення цін, економічна нестабільність вдарили в першу чергу по сім'ях.

Сучасна сім'я характеризується нестабільністю, конфліктністю, більшість таких сімей потребує соціального захисту і допомоги, які тісно чи іншою мірою надаються державними та громадськими організаціями, соціальними працівниками та соціальними педагогами. Ця допомога ґрунтується на відповідній нормативно-правовій базі.

Основні законодавчі акти, що регулюють роботу з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах, охоплюють Цивільний та Сімейний кодекс України, закон України: «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про охорону дитинства», «Про попередження насильства в сім'ї», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про соціальні послуги», «Про органи та служби у справах неповнолітніх», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про звернення громадян», «Про інформацію» [2, 84].

Здійснення державної сімейної політики потребує висококваліфікованих фахівців, які вміють застосовувати не лише вже відомі методи роботи, але і розробляти нові, залежно від проблем у цьому соціумі. Потрібно добре усвідомлювати, що лише професіонал може вирішувати ті складні, суперечливі й болючі проблеми, які назріли в молодій державі, котра переживає кризовий момент свого становлення. Соціальний педагог повинен зосередити зусилля на проблемах найбільш тривожних: як допомогти кризовій сім'ї; дітям – сиротам; дітям та молоді, схильним до наркоманії, паління, правопорушень; дітям та молоді з особливими потребами; ефективно допомогти молоді не лише в самореалізації, а й усвідомлення своєї ролі у створенні й наповненні творчим змістом того соціуму, у якому їм жити і сьогодні, і завтра.

Аналіз досліджень та публікацій. Питання теорії та методики підготовки соціальних педагогів знайшли своє місце у роботах М.Галагузової, О.Дубасенко, І.Зверевої, А.Козлова, С.Харченко та ін. Значна кількість досліджень присвячена підготовці фахівців соціально-педагогічної роботи (С.Архіпова, Л.Гусякова, Б.Келасьєва, І.Козубовська, Г.Лактіонова, Л.Мишкік, В.Поліщук, В.Сластьоніні, С.Тетерський, В.Фонін, С.Чистякова).

Мета дослідження полягає в аналізі існуючих та розробці нових підходів у підготовці соціальних педагогів до роботи з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах.

На сьогоднішньому етапі розвитку соціально-педагогічної діяльності існує три підходи до трактування поняття соціальна робота. У першому соціальна робота розглядається як інструмент реалізації державної соціальної політики. Для другого підходу характерним є акцент на допомогу населенню у кризових або важких ситуаціях. Третій підхід зводить сутність соціальної роботи до надання соціальних послуг. Але спільним для всіх цих підходів є розуміння соціальної роботи, як професійної, практичної діяльності. Основне завдання соціальної роботи як виду суспільної діяльності є покращення соціального самопочуття людини, умов її життя, забезпечення відповідного соціального функціонування, гармонізація стосунків у сім'ї.

Соціальна робота з сім'ями є різновидом численних видів професійної діяльності соціального педагога. Це саме той різновид роботи, який характеризується наявністю специфічних, лише їй притаманних компонентів та має свою певну структуру.

Розглядаючи сім'ю, слід зазначити, що вона є тим соціальним інститутом, який характеризується за певними параметрами, функціями та принципами роботи.

Особливо важливо визначити в роботі з сім'єю суб'єкт, об'єкт, функції, мету, зміст роботи. Визначаючи особливості сім'ї як об'єкта соціально-педагогічного дослідження, дібрати найбільш адекватний підхід у роботі, вибрати відповідний зміст, віддати перевагу конкретним засобам та методам.

Об'єктами в цій роботі будуть особи, які входять до складу сім'ї чи члени всієї сім'ї, як малої соціальної групи, які потребують допомоги та підтримки в процесі життєдіяльності.

Сім'я з дітьми, яка опинилася в складних життєвих обставинах, розглядається як сукупність осіб, серед яких є хоч одна дитина віком до 18 років, що проживають разом і пов'язані спільним побутом, взаємним правами та обов'язками. При цьому під «складними життєвими обставинами» вбачають обставини, що об'єктивно порушують нормальну життєдіяльність особи, наслідки яких вона не може подолати

самостійно (інвалідність, часткова втрата рухової активності у зв'язку зі старістю або за станом здоров'я, самотність, сирітство, безпритульність, брак житла або роботи, насильство, зневажливе ставлення та негативні стосунки в сім'ї, малозабезпеченість, психологічний чи психічний розлад, стихійне лихо, катастрофа тощо). До складних життєвих обставин відносять також: втрату близької людини, роботи, здатності до самообслуговування, порушення звичного нормального способу життя, дитячу бездоглядність, пожежу, стихійне лихо, а також випадки, коли людина стала жертвою злочину, захворіла невиліковною хворобою, коли існує загроза її життю, погіршення матеріально – побутових умов – все, що викликає у людей почуття незахищеності, страху перед завтрашнім днем, все, що веде до загострення конфлікту в сім'ї, що негативно позначається на вихованні та розвитку дітей [2, 75].

Перелік складних життєвих обставин, у яких опинилася сім'я чітко невизначений і уточнюється та розширюється у зв'язку зі змінами в суспільстві та законодавчих актах України.

Слід зазначити, що кожна сім'я, забезпечуючи свою життєздатність, виконує певні функції. Як зазначають дослідники сучасної сім'ї (1, 3, 4,5), сьогодні не існує єдиної класифікації функцій сім'ї. У табл.1. подано класифікацію функцій сучасної сім'ї. Серед функцій необхідно розрізнити ті, які пов'язані із самою її сутністю. Так, З.Г.Зайцева визначає сім'ю як соціальну групу, що здійснює свою життєдіяльність на основі спільного економічного, побутового, морально-психологічного укладу і виступає моделлю конкретного історичного періоду розвитку суспільства, відображаючи його економічні, моральні та духовні суперечності. Вона виокремлює матеріально-економічну, житлово-побутову, репродуктивну, комунікативну, виховну, рекреативну функції сім'ї [5, 181, 210].

Таблиця 1 - Класифікація функцій сучасної сім'ї

А В Т О Р И	Ф У Н К Ц І І С І М ' І
М.А.Галагузова	Виховна. Господарсько-побутова. Економічна Духовного спілкування. Соціально-статусна. Дозвіллева. Емоційна. Соціальна.
Ю.В.Василькова, Г.А.Василькова	Репродуктивна. Економічна та господарсько-побутова. Виховна. Рекреативна. Психотерапевтична.
З.Г.Зайцева	Матеріально-економічна. Житлово-побутова. Репродуктивна. Комунікативна. Виховна. Рекреативна.
В.П.Кравець	Репродуктивна. Виховна. Господарсько-економічна. Відновна. Комунікативна. Організація дозвілля та відпочинку. Регулятивна. Феліцитологічна.
І.М.Шалімова	Репродуктивна. Економічна. Виховна. Комунікативна. Сексуально-емоційна. Феліцитологічна. Експресивно- рекреативна. Регулятивна.
С.А.Макарчик	Відтворення етносу. Економічно-виробнича. Інтимно- психологічна. Культурно-репродуктивна
О.В.Безпалько	Господарсько-економічна. Репродуктивна. Виховна. Рекреативна. Психотерапевтична.

О.В.Безпалько розглядає наступні функції сучасної сім'ї: Господарську – економічну (організація споживчої діяльності); Репродуктивну (продовження людського роду через народження дітей); Комунікативну (організація внутрісімейного спілкування); Виховну (передача дорослими членами сім'ї соціального досвіду дітям) Рекреативну (організація вільного часу та відпочинку сім'ї); Психотерапевтичну (психологічна підтримка членів сім'ї в різних життєвих ситуаціях) [1, 59].

Сім'я, яка виконує належним чином всі ці функції, у сучасній соціально-педагогічній літературі носить назву здорова сім'я. У процесі роботи з сім'єю важливо аналізувати різні функції сім'ї, що дозволяє знаходити та виділяти критичні місця або ті функції, в здійсненні яких сім'я має певні ускладнення.

Соціальний педагог не може просто давати оцінку сім'ї як проблемній, не вказуючи, яку саме функцію сім'я не виконує, Дуже важливо зуміти виділити конкретні функції, у виконанні яких сім'я самостійно не справляється, подивитися взаємозв'язок цих функцій і виділити ключову, яка «тягне за собою» усі інші.

Це дозволить соціальному педагогу визначити, яку саме допомогу потребує сім'я, обирати напрям у роботі, сформулювати для себе принципи, якими він буде керуватися в своїй подальшій роботі з сім'єю.

Сім'я, яка опинилася в складних життєвих обставинах, як правило, не в змозі самостійно справитися з ситуацією. У такій сім'ї, в принципі, відсутній вибір, тобто, їй необхідна допомога ззовні, а саме соціального педагога. Послуги, які надаються таким сім'ям, є захисними послугами. Мета роботи з даною сім'єю – це допомога у вирішенні проблем.

Важливо пам'ятати, що значна кількість проблем в таких сім'ях є лише наслідком і вони втрачуть свою актуальність при вирішенні ключової проблеми. Потрібно звертати увагу на ряд факторів, які супроводжують ключові проблеми:

1. Сім'я, де батьки страждають алкоголізмом – алкоголь ставиться на перше місце в житті сім'ї, дитина відчуває свою непотрібність, але оскільки як дитина любить своїх батьків, то ця роздвоєність ставлення до батьків породжує комплекс провини й страху, від яких вона може позбавитись через девіантну або делінквентну поведінку.
2. Сім'я, де батьки безробітні – батьки приділяють значну кількість уваги власній тривозі за своє існування або, позбавляючись від неї, вже втрачають бажання щось робити, і тепер вони пасивні, не проявляють любов та увагу до своїх дітей. Дітям здається, що вони не потрібні і в їх житті також нема сенсу.
3. Сім'ї, які розпадаються – найчастіше дитина є засобом, за допомогою якого з'ясовуються відносини між батьками. Батьки не мають бажання нести відповідальність за свої дії. Дитина виступає як засіб маніпуляції. Наслідки – дитячі неврози та девіантна поведінка.
4. Неповні сім'ї – діти без батька гірше адаптуються до життя. Для дитини порушена роль другого батька, і в майбутньому, створюючи власну сім'ю, він не буде знати, як правильно будуються відносини між подружжям. Наслідки – розлучення, кризи в дітей.
5. Сім'я, де батьки інваліди – почуття провини в батьків породжує почуття провини в дітей [3, 28].
6. Виділяють 3 форми підтримки таких сімей: інформаційна, матеріальна та емоційна. Найчастіше, усі три форми застосовуються комплексно. Важливо вчасно та якісно діагностувати стан сім'ї, яка звернулася за допомогою, її резерви, простежити порушення яких функцій спостерігається у сім'ях, що опинилися в складних життєвих обставинах.

В основу визначення потреб сім'ї покладається дослідження її стану, елементом якого є спостереження та діагностика виконання нею відповідних функцій.

Соціальний педагог, здійснюючи діагностику сім'ї, діє поетапно:

- ♦ діагностування проблем та потреб;
- ♦ визначення засобів, які дадуть можливість визначити «ключову проблему»;
- ♦ добір комплексу послуг, необхідних для вирішення цієї проблеми.

Як правило, методи діагностики можуть слугувати і методами роботи з сім'єю. Серед них розрізняють: сімейну реконструкцію, генограму, сімейну розстановку, образи-спогади, сімейну скульптуру і сімейну хореографію, психодраматичне переживання ситуації, метафоричний вираз сім'ї, системно-структурну розстановку тощо [2, 194]. До такої роботи варто залучити усіх членів сім'ї.

У підготовці соціальних педагогів до роботи з сім'ям, які опинилися в складних життєвих обставинах, важлива комплексність усіх заходів соціально-педагогічної роботи: орієнтація на типи проблемних сімей, діагностування ситуації, виявлення ключової проблеми, виявлення зв'язків сім'ї та дитини, соціальна реабілітація сім'ї, соціальний патронаж, соціальний супровід.

Усі ці потреби враховані в навчальному курсі «Форми і методи соціального супроводу сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах», що пропонують науковці (І.Д.Зверева, Ж.В.Петрочко) в процесі підготовки соціальних педагогів в системі вищої школи. Впровадження такого курсу підтверджується ефективністю професійної діяльності студентів на практиці в соціальних службах у справах сім'ї, дітей та молоді. Крім того, цей спецкурс розрахований не лише на теоретичне збагачення знаннями, але й на підвищення професійної майстерності, адже перелік показників складних життєвих обставин дуже великий та різноманітний, тому й підготовка у даному напрямі потребує знань великої кількості соціально-педагогічних технологій роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: Навч. посіб. / Ольга Безпалько – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с.
2. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації. Навчально-методичний комплекс / Авт. – упоряд. О.В.Безпалько, І.Д.Зверева, З.П.Кияниця, В.О.Кузьмінський, В.П.Лютий, Ж.В.Петрочко, М.І.Ростольна, Л.І.Стрига / За заг. ред. І.Д.Зверєвої, Ж.В.Петрочко. – К.: Фенікс, 2007. – 528 с.

3. Кочубей А., Умарова Н. Визит в семью, или практика работы с семьями: Учебное пособие. – Псков: ПОИПКРО, 2002. – 118 с.
4. Веретенко Т.Г., Гусак Н.І. Роль мікросередовища у ефективній підготовці юнаків-старшокласників до виконання соціальних ролей чоловіка та батька // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. пр. / Ред. кол. О.Г.Мороз, Н.В.Гузій, та інші. – Вип.1(11). – К.:НПУ, 2004. – С. 237-243.
5. Підготовка молоді до сімейного життя: Зб. теорет. та метод. матеріалів для працівників соц. служб для молоді: Цикл «Молода сім'я». – Вип. 4 / За заг. ред. З.Г.Зайцевої. – К.: УДЦССМ, 1999. – 56 с.

УДК 378.937.001.76

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТЬОГО ПЕДАГОГА ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ковальчук Л.О., к. пед. н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

На підставі теоретичного аналізу психолого-педагогічних джерел з'ясовано сутність і структуру інноваційної діяльності педагога. Визначено компоненти, критерії, рівні сформованості, педагогічні умови формування готовності майбутнього педагога до інноваційної діяльності. Розроблено і апробовано інтегративну модель формування готовності студентів хімічного та біологічного факультетів до інноваційної професійної діяльності в процесі вивчення педагогічних дисциплін в класичному університеті.

Ключові слова: готовність, діяльність, інноваційна діяльність, інноваційна професійна діяльність, інноваційне мислення, інновація.

Ковальчук Л.А. ФОРМИРОВАНИЕ ГОТОВНОСТИ БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА К ИННОВАЦИОННОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ /Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Украина

На основании теоретического анализа психолого-педагогических источников выяснено сущность и структуру инновационной деятельности педагога. Определено компоненты, критерии, уровни сформированности, педагогические условия формирования готовности будущего педагога к инновационной деятельности. Разработано и апробировано интегративную модель формирования готовности студентов химического и биологического факультетов к инновационной профессиональной деятельности при изучении педагогических дисциплин в классическом университете.

Ключевые слова: готовность, деятельность, инновационная деятельность, инновационная профессиональная деятельность, инновационное мышление, инновация.

Kovalchuk L.O. FORMATION OF READINESS OF THE FUTURE TEACHER TO INNOVATIVE PROFESSIONAL WORK /Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

On the basis of the theoretical analysis of psychology-pedagogical sources the essence and structure of innovative activity of the teacher is found out. The components, criteria, levels of formation, pedagogical conditions of formation of readiness of the future teacher to innovative professional work is determined. It is elaborated and approved the integrative model of formations of readiness of chemical and biological faculties students to innovative professional work during studying pedagogical disciplines at classical university.

Key words: readiness, activity, innovative activity, innovative thinking, innovation, innovative professional activity.

Актуальність проблеми. “Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті” освіта визнана стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. Освіта — основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства [10, с. 4]. Вектор державної політики у розвитку освіти спрямований на подальше реформування і розвиток національної системи освіти, адаптацію її до умов ринкової економіки, трансформацію та інтеграцію освіти України в європейську і світову спільноту. З метою реалізації цього стратегічного курсу визначено *пріоритетні напрями* розвитку освіти, одним з яких є запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій, що мають забезпечити перехід до гуманістично-інноваційної освіти, формування інноваційного суспільства, відтворення і нарощування його інтелектуального, духовного та економічного потенціалу.